

Bilge Kağan'ın Vasiyeti

Ahmet Taşağıl

İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, Mart 2018, 88 sayfa, ISBN: 978-605-9521-67-3

Merve Nur AKBAY*

Adı geçen kitapta; Yazar ilk önce Gök Türklerden bahsetmiştir. Türk adını ilk defa resmi bir devlet adı şeklinde kullanan Gök Türkler 542 yılında tarih sahnesine çıkmışlardır. Onların taşlara yazarak bize bıraktıkları abidevi eserler bu şerefli yerlerini daha da artırmıştır. İdeal bir Türk Devleti modelinin çizildiği Kül Tegin ve Bilge Kağan yazıtları tarihimizin her yönüyle siyasi, sosyal temelini teşkil etmektedir. Yazar Önsözünde bu konunun Türk tarihi açısından önemini belirtmiş ve teşekkürlerini etmiştir daha sonra I. Gök Türk Devleti kuruluşu hakkında bilgi vermiş ve Devletin Doğu-Batı Gök Türk Devleti olarak yönetildiğini belirtmiş onları da kısa kısa tarihi süreçlerine değinmiştir. Doğu Gök Türk Devleti yıkılınca millet üç ana kütleye ayrılmış; Birinci kısmı, Çin'e bağlanmış; İkinci kısmı, Sir Tarduşlar etrafında toplanmış; Üçüncü kısmı, batı istikametine doğru göç etmiş diye belirtmiştir.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans öğrencisi, akbaymerveur@hotmail.com

Yazar bunları Fetret Devri başlığı altında yer vermiştir. Kısa zamanda diğer Türk boyları bir birlik etrafında toplanarak kuvvetlenme sağlamışlar ve 682 yılında II. Gök Türk Devleti resmen bağımsızlığını ilan etmiştir ve Çinlilerin elinden kaçan Tonyukuk Gök Türklerin gücüne güç katmıştır diye de eklemiştir. Yazarın bu tarihi şahsiyetlere olan bakışı gözden kaçmamaktadır. Daha sonra II. Gök Türk Devleti başlığı altında Çinlilere yaptıkları akınlardan, Çinlilere karşı yapılan başarılarından bahsetmiştir. 716 yılında Bilge'nin tahta çıkışından bahsetmiştir ve onun tecrübeli devlet adamı Tonyukuk'u Ayguculuk makamına tayin ettiğini de eklemiştir.

Kısacası Tarihimizin müstesna şahsiyetlerinden biri olan Bilge Kağan, dikkat çekici özelliklere sahiptir. Yalnız tarihi hadiseler açısından değil Türk dilinin de en değerli hazinelerinden sayılan Kül Tegin Kitabesi, onun için yaptırdığı iç duvarları kahramanın hayatını gözler önüne seren sahnelerde süslü 'barkı' onun emri ve desteğiyle meydana gelmiştir. Bu kitabedeki ifadeler gerçek bir babanın evlatlarına en içten nasihatleri, ikazları durumundadır. Orada sadece Türk milletinin yaşamasını sağlayacak yollar, çareler gösterilmekle kalınmamış, bir devlet felsefesi yapılmıştır. Türk inanç ve hukuk prensiplerini açıklamış, sosyal dayanışma ve ekonomik faaliyetlerin millet uğruna en faydalı yanları dile getirilmiştir. Bilge, Tonyukuk ve Kül Tegin kitabeleri bu saydığımız farklılıkları ile hiçbir millete eşi görülmeyen bir tarihi, edebi, sosyal, dini ve hukuki belge niteliği taşımaktadır. Bilgenin önemli bir özelliği de devlet idaresindeki itidalidir. Yazar Bilgenin az daha büyük bir hata yapacağını ifade etmiştir Bilge Gök Türk kasabalarının etrafını Çin'de olduğu gibi surlarla çevirmesini, Budizm ve Taoizm gibi akımların memlekette yayılmasını istemişti. Fakat başta Tonyukuk olmak üzere devletin ileri gelenleri mecliste buna karşı çıkınca Bilge bu isteklerinden vazgeçmiştir.

Bilgenin en büyük özelliği Türk milletini çok sevmesi idi. Yazar bunu Bilge'nin kendi kitabesinde geçen sözlerle açıklamış ve kitabenin konumunu net bir şekilde anlatmıştır. 'Ey Türk! Üstte gök yıkılmaz, altta yer delinmezse senin devletini, töreni kim bozabilir.' Yazar daha sonra Gök Türk devleti modelini açıklamış ve kısa kısa başlıklarla Türk ilinin temel unsurlarına ve Türklerdeki bağımsızlığın önemine vatanın değerine Halkın kağanlara yaptırımlarına Türk töresinin uygulanmasına Kağanlığın temsiline Toyun varlığı ve etkisine Yargı ve Hukuki cezalandırmaya Yabancı milletlerin durumuna da kitapta yer vermiştir. Anıtlar hakkında açıklama yapmış ve Kül Tegin, Bilge Kağan anıtlarının Orta Moğolistan da yer aldığını ve ayrıca net konumunu dahi vermiştir. Anıtları Kül Tegin ve Bilge'nin yeğeni Yolluğ Tegin'in yazdığını belirtmiştir. Yazıtlarda Kül Tegin yazıtında da olduğu gibi Bilge Kağan'ın konuşmalarına yer verilmiştir. Ayrıca bu yazıtlara Kül Tegin 'in ölümünden sonra meydana gelene hadiselerde ilave edilmiştir. Her iki yazıtta da Bilge Kağan'ın sözlerinin dışında Yolluğ Tegin'in ilaveleri yer almaktadır. Bilge Kağan yazıtının etrafında da yine türbe enkazı ve daha az olmak üzere heykeller, balballar ve taşlar vardır diye de eklemiştir. Kitabelerde II. Gök Türk Devletinin kuruluşundan zamanına kadar olan olayları anlatmaktadır. Yazar taşların durumundan ve hangi cepheye baktığından bahsetmiş bu gibi ayrıntılara yer vermiştir.

Son büyük başlık olarak yazar Bilge Kağan'ın Vasiyeti'ne yer vermiştir. Türk milletinin tarihinde hiçbir şüpheye yer bırakmadan sahip olduğu en önemli abideler Orhun Yazıtlarıdır. Türk milleti bu abidelerle haklı bir gurur duymaktadır. Çünkü bu abideler mekân içinde genişliği olan milletimizin, zaman içindeki derinliğini gösteren en önemli belgelerdir. İlk Türkçe Türk tarihi özellikle taşlar üzerine kazınıp, milletin hafızasına nakşedilmesi hedeflenen metinlerdir. Yazar bu abideleri; Türk hükümdarlarının millete hesap vermesi, militle hesaplaşması, devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri, Türk dünya nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, Türk askeri dehasının, Türk gururunun ilahi yüksekliği, ihtişamlı hitap tarzı, Türk milliyetçiliğinin temelleri görülmektedir, şeklinde tanımlamıştır. Daha sonra Bilge'nin sözlerinin temalarına yer vermiştir. Bilge, Dünyanın tanımı ve yaratılışından bahsedilmiş. Türk milletinin yaratılışından ve töresinden bahsedilmiş, Gök Türk Devletinin kuruluşu söz konusu edilmiş diğer Türk budunları ve Çinlilerle yapılan mücadeleden bahsedilmiş sonra hükümdarların devlet yönetiminde yetersiz olmaları, dolayısıyla milleti ve devleti iyi idare edememeleri bahsedildiği gibi milletin vefasız oluşu da acı bir şekilde dile getirilmiş. Tabi Çin zulmü ile esareti de izah edilmiştir. 'Türk milletinin geleceğinin dünyasının sınırları çizilmiştir' diyerek eğer bir birlik halinde olurlarsa devletlerine, ülkelerine canları pahasına sahip çıkarlarsa Türk milletinin ebediyen hür, mutlu bir şekilde yaşayacağını da abidede anlatmıştır. Yazar Bilgenin kendini takdimiyle devam etmiştir, Bilge Kağan yazıtlarda önce kendini tanıtarak başlamaktaymış, daha sonra Türk hâkimiyetinin sınırları hakkında ve tavsiyelere yer verilmiştir bu tavsiyeler Türk milleti için ve Türk devlet adamları için önemli nitelik taşımaktadır. Uzun yıllar aynı coğrafyada birlikte yaşadıkları ve Gök Türk ve Türk devletlerinin en büyük düşmanı olan Çinlilerin karakterinden bahsedilmiştir. Anıtların dikiliş sebebinden, Türk devletlerinin kutsallığı ve sahip olması gereken sınırlardan, Gök Türk Devletinin kuruluşundan, sonraki Kağanların başarısızlıklarından, Çin esaretinden, İltiş Kağanla İstiklalın yeniden kazanılmasından (Bilge'nin babası), devletin Orta Asya hâkimiyetinden, Bilge'nin Kağan oluşundan, Kül Tegin'in başarılarından ve Bilgenin cenaze töreninden bahsederek yazar kitabı sonlandırmıştır. Son olarak yazar Orhun yazıtlarından fotoğraflara yer vermiştir. Bu kitap İslam Öncesi Türk Tarihi çalışacaklar için ve Türk Tarihi açısından önemli lider Bilge Kağan hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için yararlı bir kitaptır.